

RJ-Uiting 2021-12: Vorming van wettelijke reserves bij toepassing van IFRS 17 – ontwerp alinea's in hoofdstuk 240 Eigen Vermogen

Inleiding

Als gevolg van de - naar verwachting eind 2021 door de Europese Commissie goedgekeurde - nieuwe standaard IFRS 17 'Insurance contracts' (zie hieronder) zullen met name verzekeringmaatschappijen die IFRS toepassen (hierna: IFRS-verzekeraars) te maken krijgen met nieuwe waarderingsgrondslagen, die onder andere leiden tot aanvullende waardeveranderingen van verzekeringsverplichtingen. De verwerking van deze waardeveranderingen kan van invloed zijn op het wel of niet vormen van wettelijke reserves, met name herwaarderingsreserves. De wettelijke bepalingen voor de verplichte vorming van wettelijke reserves zijn relevant voor de enkelvoudige jaarrekening. Dit geldt met name indien IFRS-verzekeraars de IFRS-grondslagen van de geconsolideerde jaarrekening hanteren in de enkelvoudige jaarrekening en/of in de enkelvoudige jaarrekening verzekeringsverplichtingen hebben.

Deze RJ-Uiting gaat in op de achtergrond van IFRS 17 en de bovengenoemde consequenties en bevat voorstellen voor nieuwe alinea's in hoofdstuk 240 'Eigen Vermogen' inzake vorming van wettelijke reserves als onderdeel van het eigen vermogen.

Achtergrond

IFRS 17 'Insurance contracts' is in 2020 definitief geworden en zal, uitgaande van goedkeuring door de Europese Commissie (verwacht vóór eind 2021), vanaf boekjaren die aanvangen op of na 1 januari 2023 van toepassing zijn op verzekeringscontracten, en daarmee op IFRS-verzekeraars. Een belangrijk nieuw voorschrift in IFRS 17 is dat verzekeringsverplichtingen tegen de 'fulfilment value' worden gewaardeerd (de actuele waarde gebaseerd op de contante waarde van de fulfilment cashflows per balansdatum) en dat bepaalde waardeveranderingen, namelijk waardeveranderingen als gevolg van wijzigingen in financiële aannames (waaronder wijzigingen in de disconteringsvoeten), rechtstreeks in het eigen vermogen verwerkt kunnen worden (in 'Other Comprehensive Income', OCI). Hiermee biedt IFRS 17 eenzelfde mogelijkheid als IFRS 9, omdat IFRS 9 toestaat bepaalde beleggingen te waarderen tegen marktwaarde, waarbij waardeveranderingen ook rechtstreeks in het eigen vermogen verwerkt mogen worden (ook in OCI).

De waardering van verzekeringsverplichtingen volgens IFRS 17 is fundamenteel anders dan in de huidige verslaggeving. In de huidige verslaggeving worden verzekeringsverplichtingen veelal gewaardeerd op tariefgrondslagen (analoog aan een 'kostprijswaardering'). Bij tariefgrondslagen wordt de discontering van de verzekeringsverplichtingen niet aangepast bij wijzigingen van de marktrente.

Daardoor is in de huidige verslaggevingspraktijk een waardering van verzekeringsverplichtingen op actuele waarde nu veelal niet aan de orde. Weliswaar worden in bepaalde gevallen verzekeringsverplichtingen nu al op marktwaarde of op basis van een actuele marktrente gewaardeerd, bijvoorbeeld bij toepassing van de marktrente of marktwaarde-optie in IFRS 4 (zoals gefaciliteerd in artikel 2:442 BW en ook uitgewerkt in alinea 605.517), maar bij het toepassen van deze grondslag worden alle waardeveranderingen via het resultaat - in de winst-en-verliesrekening - verwerkt en niet rechtstreeks in het eigen vermogen (in OCI).

De combinatie van IFRS 9 'Financial instruments' en IFRS 17 'Insurance contracts' maakt het mogelijk om waardeveranderingen als gevolg van wijzigingen in financiële aannames op verzekeringsverplichtingen en gerelateerde beleggingen consistent gezamenlijk in OCI (in het eigen vermogen) te verantwoorden. Hierdoor wordt voorkomen dat (1) een accounting mismatch ontstaat - die er nu vaak wel is door de waardering van beleggingen (activa/debet) op marktwaarde en waardering van verplichtingen (passiva/credit) op tariefgrondslagen - en (2) een tijdelijke volatiliteit in het resultaat ontstaat als gevolg van verschillen in spreads in de waardering van activa en verplichtingen

Het introduceren van de verwerking van ongerealiseerde waardeveranderingen via het eigen vermogen (in OCI), waarbij in de bedrijfsvoering sprake is van economische matching van de beleggingen (debet/activa) en de daaraan gerelateerde verzekeringsverplichtingen (credit/passiva), ter voorkoming of beperking van een accounting mismatch, roept vragen op. Dit voornamelijk ten aanzien van de verwerking in het eigen vermogen in de enkelvoudige jaarrekening en de op grond van artikel 2:390 lid 1 BW verplichte vorming van de herwaarderingsreserve alsmede gevolgen hiervan ten aanzien van het uitkeerbare eigen vermogen.

Op grond van artikel 2:390 lid 1 BW is sprake van:

- Een wettelijke herwaarderingsreserve voor de rechtstreeks in het eigen vermogen verwerkte cumulatieve waardevermeerderingen van beleggingen die per balansdatum nog aanwezig zijn;
- Een wettelijke herwaarderingsreserve voor in het resultaat verwerkte cumulatieve waardevermeerderingen van beleggingen waarvoor geen frequente marktwaarderingen bestaan die per balansdatum nog aanwezig zijn; en
- Geen wettelijke herwaarderingsreserve voor waardeveranderingen van verzekeringsverplichtingen, zodat in geval van ongerealiseerde winsten op verzekeringsverplichtingen geen wettelijke herwaarderingsreserve wordt gevormd (aangezien artikel 2:390 lid 1 BW dit uitsluitend voor herwaardering van activa vereist).

Voorstel ontwerp-alinea's hoofdstuk 240 Eigen vermogen

In deze RJ-Uiting stelt de Raad voor de Jaarverslaggeving (RJ) een aanpassing voor in hoofdstuk 240 'Eigen vermogen' naar aanleiding van bovengenoemde nieuwe waarderingsmethode in IFRS 17.

Naar het oordeel van de RJ kunnen, onder voorwaarden, bij de bepaling van de aan te houden herwaarderingsreserve op beleggingen aangehouden door verzekeringsmaatschappijen de daar tegenover staande waardevermeerderingen op verzekeringsverplichtingen in mindering worden gebracht, teneinde de economische samenhang tussen deze direct met elkaar samenhangende waardeveranderingen op juiste wijze weer te geven.

De RJ stelt de volgende aanpassingen voor in hoofdstuk 240 'Eigen vermogen':

- Toevoeging van een nieuwe alinea 240.224c waarin wordt aangegeven dat bij de vorming van de herwaarderingsreserve op de beleggingen rekening wordt gehouden met de economische samenhang met de waardeveranderingen op de verzekeringsverplichtingen en de uitgangspunten die hierbij van toepassing zijn.
- In alinea 240.227b wordt een kleine redactionele wijziging voorgesteld.

- Toevoeging van een nieuwe alinea 240.227d die aangeeft hoe een verzekeraar of verzekeringsgroep die IFRS 17 toepast in de geconsolideerde jaarrekening de verbonden wijziging via OCI in de enkelvoudige jaarrekening verwerkt.

De RJ is van oordeel dat deze voorgestelde aanpassingen ook duidelijkheid geven bij de vorming van de wettelijke herwaarderingsreserve door verzekeringsmaatschappijen die op grond van hoofdstuk 605 'Verzekeringsmaatschappijen' gebruik maken van de mogelijkheid de verplichtingen (deels) te waarderen op basis van actuele rente. De bovenstaande aanpassingen zijn alleen van toepassing voor een verzekeraar of verzekeringsgroep; om die reden is aan hoofdstuk 605 'Verzekeringsmaatschappijen' de definitie van een verzekeringsgroep toegevoegd.

Ingangsdatum

De RJ stelt voor de gewijzigde alinea's van kracht te laten zijn voor verslagjaren die aanvangen op of na 1 januari 2023.

Commentaarperiode

De RJ nodigt u uit tot het inzenden van reacties en commentaren op deze RJ-Uiting. Deze kunnen tot uiterlijk 31 januari 2022 worden ingediend bij het RJ secretariaat, bij voorkeur per e-mail (secretariaat@rjnet.nl). Commentaren zullen als openbare informatie worden behandeld en op de RJ-website gepubliceerd, tenzij door respondenten is aangegeven dat het commentaar geheel of gedeeltelijk moet worden aangemerkt als vertrouwelijk.

Amsterdam, 25 november 2021

Voorgestelde aanpassingen in hoofdstuk 240 ‘Eigen vermogen’

240.224c – nieuwe alinea

Indien een verzekeraar of verzekeringsgroep (zoals gedefinieerd in paragraaf 605.0 Definities) beleggingen aanhoudt die samenhangen met de verzekeringsverplichtingen en de waardeveranderingen zoveel mogelijk op consistente wijze ofwel rechtstreeks in het eigen vermogen ofwel onmiddellijk in de winst-en-verliesrekening verwerkt is het volgende van toepassing:

- voor ongerealiseerde waardevermeerderingen op de beleggingen wordt een herwaarderingsreserve gevormd in overeenstemming met de bepalingen van dit hoofdstuk;
- deze herwaarderingsreserve wordt verminderd met (compenserende) samenhangende ongerealiseerde waardevermeerderingen van de verzekeringsverplichtingen.

De verzekeraar of verzekeringsgroep maakt hierbij aannemelijk dat de beleggingen voldoende economisch samenhangen met de verzekeringsverplichtingen. Uitgangspunten voor een verzekeraar of verzekeringsgroep hierbij zijn:

- a) dat posities van beleggingen en samenhangende verzekeringsverplichtingen worden aangehouden die in belangrijke mate economisch gematcht zijn. In belangrijke mate economisch gematcht houdt in dat de beleggingen en verzekeringsverplichtingen voor wat betreft de looptijden/duration, valutasoorten of rentestructuren in belangrijke mate op elkaar afgestemd zijn of als gevolg daarvan onderling afhankelijk zijn; en
- b) dat wordt vastgesteld dat ongerealiseerde cumulatieve waardevermeerderingen van de beleggingen en van de daarmee samenhangende verzekeringsverplichtingen in belangrijke mate door wijzigingen van vergelijkbare componenten (bijvoorbeeld risicovrije rentevoet, credit spread, liquiditeitsopslag, valutakoersontwikkelingen) worden gedreven of als gevolg daarvan onderling afhankelijk zijn; en
- c) dat de compensatie van voornoemde cumulatieve ongerealiseerde waardevermeerderingen het niveau van individuele entiteiten in de verzekeringsgroep niet overstijgt.

240.227b – voorgestelde aanpassingen (wijzigingen in rood onderstreept)

Indien een rechtspersoon in de geconsolideerde jaarrekening IFRS* toepast, kan de enkelvoudige jaarrekening op grond van artikel 2:362 lid 8 BW worden opgesteld volgens Titel 9 (combinatie 2), IFRS* (combinatie 4) of op basis van Titel 9 met gebruikmaking van waarderingsgrondslagen die in de geconsolideerde jaarrekening zijn toegepast (combinatie 3). Zie alinea 104 tot en met 108 van hoofdstuk 100 Inleiding.

Bepaalde financiële instrumenten dienen of kunnen volgens IFRS* in de geconsolideerde jaarrekening als ‘fair value through other comprehensive income’ worden beschouwd.

Met betrekking tot financiële activa in de vorm van schuldinstrumenten worden de waardeveranderingen tot aan verkoop of tot aan bijzondere waardevermindering onder een herwaarderingsreserve in het eigen vermogen opgenomen.

Met betrekking tot eigen vermogens-instrumenten worden de waardeveranderingen ook in het eigen vermogen opgenomen, maar worden deze niet later alsnog verwerkt in de winst-en- verliesrekening (‘no recycling’). Indien deze waardeveranderingen positief zijn, wordt tot aan verkoop een herwaarderingsreserve gevormd.

De hiervoor bedoelde waardeveranderingen kunnen ook negatief zijn.

In de enkelvoudige jaarrekening dient dit negatieve bedrag als volgt te worden verwerkt:

- een rechtspersoon die Titel 9 toepast in combinatie 2, verwerkt het negatieve bedrag (het cumulatieve negatieve verschil tussen de actuele waarde en de verkrijgingsprijs van het financieel instrument) op grond van artikel 2:390 lid 3 BW via de winst-en-verliesrekening;
- een rechtspersoon, die combinatie 3 of 4 toepast, presenteert inzake **financiële activa in de vorm van** schuldinstrumenten het negatieve bedrag als negatieve herwaarderingsreserve (tenzij sprake is van een bijzondere waardevermindering). In de toelichting dient te worden vermeld dat voor de bepaling van de vrij uitkeerbare winst deze negatieve herwaarderingsreserve in mindering wordt gebracht op de vrij uitkeerbare reserves.
- een rechtspersoon, die combinatie 3 of 4 toepast, brengt inzake eigen-vermogensinstrumenten het negatieve bedrag rechtstreeks in mindering op de vrij uitkeerbare reserves.

(...)

240.227d – nieuwe alinea

De verzekeraar of verzekeringsgroep die in overeenstemming met alinea 104 van hoofdstuk 100 Inleiding combinatie 3 toepast, en daarbij in de geconsolideerde jaarrekening IFRS 17 toepast, vormt in de enkelvoudige jaarrekening een wettelijke herwaarderingsreserve voor ongerealiseerde waardeveranderingen van de beleggingen in overeenstemming met alinea 240.227b. Onder de voorwaarden genoemd in alinea 240.224c wordt hierbij voor waardevermeerderingen van de beleggingen een wettelijke herwaarderingsreserve gevormd in overeenstemming met de bepalingen van dit hoofdstuk, waarbij deze wordt verminderd met (compenserende) samenhangende ongerealiseerde waardevermeerderingen van de verzekeringsverplichtingen.

Voorgestelde toevoeging aan hoofdstuk 650 ‘Eigen vermogen’

605.0

Verzekeringsgroep: Een groep die de gegevens consolideert van een groep of een groepsdeel, welke geen of nagenoeg geen andere werkzaamheid verricht dan de uitoefening van het verzekeringsbedrijf.